

การซ้อนคำภาษาปาก

ศุภรัตน์ แสงจักรแก้ว*

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การซ้อนคำภาษาปาก” นี้ ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล คำภาษาปากที่มีลักษณะเป็นคำซ้อนจากพจนานุกรมฉบับมติชน ผลการศึกษาพบว่า การซ้อนคำในภาษาปากนั้นมีทั้งคำซ้อนเพื่อความหมายและคำซ้อนเพื่อเสียง กล่าวคือ คำซ้อนเพื่อความหมายมีลักษณะที่สำคัญ ๔ ประการคือ ๑) มีความหมายอยู่ที่คำใดคำหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ๒) มีความหมายทุกคำ ๓) ใช้คำซ้ำกันอยู่คู่หนึ่ง และ ๔) มีสัมผัสกลางคำ ส่วนคำซ้อนเพื่อเสียงนั้นพบว่ามีตั้งแต่คำซ้อน ๒ พยางค์เรื่อยไปจนถึงคำซ้อน ๖ พยางค์ และส่วนใหญ่เป็นคำซ้อนเพื่อเสียงที่มี ๔ พยางค์ การซ้อนคำในลักษณะต่างๆ นั้นช่วยให้ถ้อยคำที่ใช้ติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันมีความไพเราะ สละสลวย และน่าฟังยิ่งขึ้น

Lexical Reduplication in Spoken Language

Supparat Sangchutkaew

Abstract

This article aims at the study of lexical reduplication in spoken language in Mathichon Dictionary. The result of study shows that lexical reduplication in spoken language has been both of lexical reduplication of meaning and lexical reduplication of sound. The lexical reduplication of meaning has 4 important aspects. 1) It has only one meaning in some words or phrases. 2) All of lexical reduplication word has meaning. 3) It has only repetition in a pair of word. 4) It has rhymes in the middle of word. And the lexical reduplication of sound has been found that there are 2 syllables

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตเพชรบุรี

upto 6 syllables but almost of the lexical reduplication of sound has 4 syllables. From all of those aspects make daily life communication to be melodious.

การซ้อนคำเป็นการสร้างคำลักษณะหนึ่งในภาษาไทยที่ช่วยให้มีคำในภาษาเพิ่มขึ้น และยังช่วยให้ในภาษามีคำเพื่อสื่อความหมายได้ตรงความต้องการ และตรงความรู้สึกของผู้ใช้ภาษามากที่สุด ดังที่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการซ้อนคำและคำซ้อนไว้ดังนี้

พระยาอนุমানราชธนะ (๒๕๑๕ : ๒๗๙ - ๒๘๑) อธิบายไว้ว่า คำซ้อนมีอยู่ในภาษาไทยเป็นจำนวนมากและมีลักษณะต่างๆ กัน ... และเกิดจากการเอาคำเต็มสองคำซึ่งต่างเสียงแต่มีความหมายเหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกันมาควบให้ซ้อนกัน

รัชฎาพรพน เศรษฐวิวัฒน์ (๒๕๑๖ : ๑๕) ได้ให้ความหมายของคำซ้อนไว้ดังนี้ คำซ้อน คือ คำที่มีหน่วยคำ ๒ หน่วยซึ่งต่างเสียง แต่มีความหมายประจำคำเหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกันมาควบให้ซ้อนกัน เพื่อไขความหมายของอีกคำหนึ่งให้ชัดเจนขึ้น คำซ้อนบางคู่อาจจะเป็นคำไทยเดิม บางคู่เป็นคำไทยกับคำต่างประเทศ บางคู่เป็นคำต่างประเทศด้วยกัน บางคู่เป็นคำไทยกับคำถิ่น คำซ้อนบางคู่อาจขยายเป็น ๔ คำ หรือ ๔ พยางค์ได้

บรรจบ พันธุเมธา (๒๕๒๕ : ๘๑ - ๙๘) กล่าวว่า คำซ้อน (บางที่เรียกคำคู่) คือ คำที่มีคำเดียว ๒ คำอันมีความหมายหรือเสียงคล้ายกัน ใกล้เคียงกัน หรือเป็นไปในทำนองเดียวกันซ้อนเข้าคู่กัน เมื่อซ้อนแล้วจะมีความหมายใหม่เกิดขึ้น แม้ว่าบางคำความหมายจะไม่แปลกไปกว่าความหมายเดิมมากนัก แต่ก็ต้องมีความหมายและที่ใช้ต่างออกไปบ้าง ... นอกจากนั้น บรรจบ พันธุเมธา ยังได้แบ่งคำซ้อนออกเป็น ๒ ประเภทสรุปได้ดังนี้

๑. คำซ้อนเพื่อความหมาย เกิดจากการนำคำที่มีความหมายสมบูรณ์มาซ้อนกัน คำทั้งสองเป็นคำที่มีความหมายคล้ายกันใกล้เคียงกัน หรือเป็นไปในทำนองเดียวกัน อาจเป็นคำไทยด้วยกันหรือคำต่างประเทศด้วยกัน หรือเป็นคำไทยกับคำต่างประเทศก็ได้ เมื่อซ้อนกันแล้วต้องเกิดความหมายใหม่ ซึ่งอาจมีหลายลักษณะความหมายคือ ปรากฏที่คำใดคำเดียว เช่น คอหนึ่ง ใจคอ ความหมายอยู่ที่คำ คอ และ ใจ คำที่มาซ้อนบางคำ

ไม่มีความหมาย แต่ช่วยเน้นความหมายของอีกคำหนึ่ง เช่น เจียบเจียบ คำ เจียบ ช่วยเน้นความหมายคำ เจียบ คำซ้อนที่เป็นคำตรงกัน เช่น ผิดชอบ เท็จจริง คำซ้อนที่มีความหมายอยู่ที่คำทั้งสองรวมกัน คำซ้อนที่คำต้นเป็นคำเดียวกัน แต่คำท้ายต่างกัน ความหมายก็ย่อมต่างกัน เช่น จัดจ้าน จัดเจน คำซ้อนที่มีความหมายกว้างออก เช่น ทูบตี เจ็บไข้ และคำซ้อนที่มีความหมายเชิงอุปมา เช่น คำจุน อุ่มชู

๒. คำซ้อนเพื่อเสียง เป็นการซ้อนคำเพื่อประโยชน์ทางเสียงยิ่งกว่าความหมาย คำที่ซ้อนกันอาจไม่มีความหมายเลย เช่น โลเล หรือมีความหมายเพียงคำเดียว เช่น มอมแมม หรือมีความหมายทั้งสองคำ แต่ความหมายไม่เนื่องกับความหมายใหม่เลย เช่น งอแง งอ หมายถึง คด แง หมายถึง เสียงร้องของเด็ก งอแง หมายถึง รวนเร เอาใจยาก

ดุษฎีพร ชำนิโรศานต์ (๒๕๒๘ : ๒๕) ให้คำจำกัดความว่า การซ้อนคำ คือ การนำเอาคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันมาซ้อนกัน เช่น กิด - ขวง คับ - แคบ ผูก - พัน หรือเอาคำที่มีความหมายทำนองเดียวกันมาซ้อนกัน เช่น หู - ตา ออก - ใจ ฝน - ฟ้า หรือเอาคำที่มีความหมายตรงข้ามกันมาซ้อนกัน เช่น เท็จ - จริง เป็น - ตาย ผิด - ถูก การนำคำที่มีความหมายคล้ายกัน ทำนองเดียวกัน หรือตรงข้ามกันมาซ้อนกันนั้นในปัจจุบันถือว่าเป็นวิธีประกอบคำแบบหนึ่ง คำที่เกิดจากการประกอบคำวิธีนี้เรียกว่า “คำซ้อน”

ราตรี ถิ่นวารชวร (๒๕๓๔ : ๒๐ - ๒๔) อธิบายเรื่อง การซ้อนคำ ว่าหมายถึง การนำคำหรือกลุ่มคำตั้งแต่ ๒ หน่วยขึ้นไปมาเรียงต่อกัน โดยแต่ละหน่วยนั้นมีความสัมพันธ์ทางความหมายที่อาจสัมพันธ์กันได้เป็นอย่างดีอย่างหนึ่งดังนี้คือ ความหมายเหมือนกัน หมายความว่า คำหรือกลุ่มคำแต่ละหน่วยที่นำมาซ้อนกันนั้นมีความหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นอย่างเดียวกัน เช่น เร็วไว ความหมายคล้ายคลึงกัน หมายความว่า คำหรือกลุ่มคำที่นำมาซ้อนกันนั้นมีความหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน คล้ายกันหรือร่วมกันมากพอที่จะจัดร่วมเข้าเป็นพวกหรือกลุ่มเดียวกันได้ เช่น เมตตากรุณาปราณี และความหมายตรงกันข้าม หมายความว่า คำหรือกลุ่มคำที่นำมาซ้อนกันนั้นมีความหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะเป็นคนละพวก คนละฝ่ายตรงข้ามกัน เช่น ใจท์ก้าใจเลย

สมถวิล วิเศษสมบัติ (๒๕๔๓ : ๑๗๒) อธิบายว่า คำซ้อนเกิดจากคำมูลที่มีอยู่แล้วเป็นภาษาจากภาษาใดก็ได้ แตกต่างกับคำประสมตรงที่จำนวนคำมูลที่ประกอบกันมี ๒ คำ ๔ คำ หรือ ๖ คำ คำมูลเดิมมีความหมายคล้ายคลึงกันหรือในทำนองคล้ายคลึงกัน เมื่อเกิดคำใหม่แล้วความหมายอาจอยู่ที่คำใดคำหนึ่งเท่านั้น คำอื่นๆ ไม่ได้ช่วยประกอบความหมายของคำสำคัญนั้นโดยตรงอย่างคำประสม แต่บางทีก็เกิดความหมายใหม่ในเชิงอุปมา ไม่ได้ตรงกับความหมายของคำมูลเดิมคำใดคำหนึ่งโดยเฉพาะ

คำซ้อนในการศึกษาเรื่อง “การซ้อนคำภาษาปาก” หมายรวมถึง คำซ้อนเพื่อความหมายและคำซ้อนเพื่อเสียง กล่าวคือ การนำคำที่มีความหมายใกล้เคียง เป็นไปในทำนองเดียวกัน หรือตรงข้ามกันมาซ้อนกันเพื่อให้เกิดคำที่มีความหมายใหม่และสามารถนำไปใช้หรือสื่อความหมายในลักษณะที่แตกต่างกับคำเดิมที่ไม่ได้นำมาซ้อนกัน การซ้อนคำลักษณะนี้เรียกว่า คำซ้อนเพื่อความหมาย ส่วนการนำพยางค์ที่อาจจะไม่มีความหมายเลย หรือคำที่มีความหมายเพียงคำใดคำหนึ่ง หรือคำที่มาซ้อนกันมีความหมายแต่ความหมายไม่เกี่ยวข้องกับความหมายใหม่เลยนำมาซ้อนกัน เพื่อช่วยให้ออกเสียงคำซ้อนดังกล่าวได้ไพเราะและมีจังหวะที่สมดุลกัน การซ้อนคำลักษณะนี้เรียกว่า คำซ้อนเพื่อเสียง

ส่วนภาษาที่ไม่เป็นทางการหรือภาษาปากนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๖ : ๘๒๒) ได้ให้ความหมายของภาษาปากไว้ว่า ภาษาพูดที่แสดงความคิดเห็น ไม่เหมาะที่จะใช้เป็นพิธีรับรอง เช่น ตาแป๊ะ ตะปัดะบัน เทนั้เทท่า

วรรณ บัวเกิด และศรีสุดา จริยากุล (๒๕๓๖ : ๒๑๖) อธิบายไว้ว่าภาษาปากหรือภาษาที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ภาษาถิ่น ภาษาในตลาด โรงงาน ร้านค้า ภาษาที่ใช้สนทนากับคนที่คุ้นเคยกัน ข้อเขียนในอนุทิน ภาษาสแลง จดหมายส่วนตัวและรายงานข่าวสังคม

คำปากหรือคำตลาด บางทีเรียกกันว่า ภาษาปาก คำประเภทนี้จะมีระดับคำที่ไม่ได้มาตรฐาน คือมักจะใช้ไม่เป็นแบบแผน ส่วนใหญ่จะใช้ในการพูดจาโดยทั่วๆ ไป ทั้งการพูดและการเขียน โดยไม่คำนึงว่าจะถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ เช่น เกือก โรงพัก ไม้เป็นต้น (นพดล จันทรพิชญ์ ๒๕๔๒ : ๓๔)

แม้ว่าคำภาษาปากจะไม่นิยมใช้ในงานเขียนทั่วไปและมักใช้กับคนที่คุ้นเคยกัน ตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้นนั้น แต่จะสังเกตได้ว่ามีบางคำที่ปรากฏอยู่ใน

พจนานุกรมและระบุว่าเป็นภาษาปาก ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาคำภาษาปากที่เป็นคำซ้อนว่ามีลักษณะอย่างไร นอกจากนี้ พจนานุกรมถือว่าเป็นหนังสือที่รวบรวมคำที่มีชื่ออยู่ในสังคมได้ครอบคลุมและกว้างขวางกว่าหนังสือหรือเอกสารประเภทอื่น จึงน่าเป็นเครื่องยืนยันและสะท้อนให้เห็นว่าคำภาษาปากที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมนั้น มีใช้กันอยู่ในสังคมจนเป็นที่ยอมรับและรับรู้กันโดยทั่วไป

ในการศึกษาเรื่องการซ้อนคำในภาษาปากนี้ ผู้เขียนได้รวบรวมคำภาษาปากที่มีปรากฏอยู่ใน “พจนานุกรมฉบับมติชน” เนื่องจากว่าพจนานุกรมฉบับมติชน เป็นหนังสือที่มีจุดประสงค์เพื่อรวบรวมคำที่มีชื่ออยู่ในภาษามากกว่าจะเป็นการกำหนดกฎเกณฑ์การใช้คำ ดังที่มีคำอธิบายอยู่ในหน้าคำนำของพจนานุกรมฉบับดังกล่าวไว้ว่า ข้อสำคัญประการหนึ่งในการจัดทำพจนานุกรมฉบับมติชน ...ได้วางน้ำหนักไว้ที่การแสดง คำศัพท์และความหมายตามที่ใช้กันอยู่ หนึ่งหนึ่งคือมีลักษณะ “สะท้อน” การใช้มากกว่าที่จะเป็นการ “กำหนด” เกณฑ์มาตรฐานของการใช้คำในภาษาไทย ภาระหน้าที่หลักในการเรียบเรียงพจนานุกรมฉบับนี้จึงอยู่ที่ว่าจะบันทึกคำและคำจำกัดความได้มากและตรงกับที่ใช้ในชีวิตความเป็นจริงเท่าใด (พจนานุกรมฉบับมติชน ๒๕๔๗ : คำนำ)

ส่วนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานซึ่งเป็นพจนานุกรมหลักในสังคมไทยนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อวางกฎเกณฑ์หรือข้อกำหนดเพื่อจะได้นำไปใช้ให้ถูกต้อง ดังความตอนหนึ่งในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๗ ซึ่งระบุไว้ว่า พจนานุกรมเป็นหนังสือรวบรวมคำที่มีชื่ออยู่ในภาษาและกำหนดอักขรวิธี การอ่าน ความหมาย ตลอดจนประวัติความเป็นมาของคำ จัดเป็นหนังสือประเภทอ้างอิงที่มีความสำคัญและจำเป็นยิ่ง สำหรับหนังสือพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานนั้น ยังมีความสำคัญเป็นทวีคูณ ทั้งนี้เพราะมีประกาศของทางราชการให้ใช้เป็นแบบฉบับของการเขียนหนังสือไทยในราชการและโรงเรียนด้วย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน จึงเป็นหนังสืออันเป็นหลักสำคัญในการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องและให้ลงรูปเดียวกัน (ราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๖ : หน้า ก)

นอกจากจุดมุ่งหมายของการรวบรวมคำต่างๆ ในภาษาของพจนานุกรมทั้งสองฉบับซึ่งแตกต่างกันตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น อีกเหตุผลหนึ่ง ที่ผู้เขียนศึกษาและรวบรวมข้อมูลคำภาษาปากจากพจนานุกรมฉบับมติชน ก็เพราะว่าในพจนานุกรมฉบับมติชนมีจำนวนคำภาษาปากมากกว่าในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน จึงนำ

จะสะท้อนให้เห็นลักษณะการซ้อนคำภาษาปากในปัจจุบันได้ชัดเจนและใกล้เคียงกับภาษาที่มีใช้อยู่ในสังคมมากที่สุด

ทั้งนี้ จากการศึกษาลักษณะการซ้อนคำภาษาปากในพจนานุกรมฉบับมติชน ผู้เขียนพบว่า มีทั้งคำซ้อนเพื่อความหมายและคำซ้อนเพื่อเสียง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. คำซ้อนเพื่อความหมาย

จากการศึกษาพบว่า คำซ้อนเพื่อความหมายที่มีอยู่ในพจนานุกรมฉบับมติชนนั้น พบว่ามีลักษณะที่สำคัญ ๔ ประการดังนี้

๑.๑ คำซ้อนเพื่อความหมายที่มีความหมายอยู่ที่คำใดคำหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น

๑.๒ คำซ้อนเพื่อความหมายที่มีความหมายทุกคำ

๑.๓ คำซ้อนเพื่อความหมายที่ใช้คำซ้ำกันอยู่คู่หนึ่ง

๑.๓.๑ คำซ้อนเพื่อความหมายที่ใช้คำที่ ๑ กับคำที่ ๓ ซ้ำกัน และมีความหมายเด่นอยู่ที่คำคู่หน้า

๑.๓.๒ คำซ้อนเพื่อความหมายที่ใช้คำที่ ๑ กับคำที่ ๓ ซ้ำกัน และมีความหมายเด่นอยู่ที่คำคู่หลัง

๑.๓.๓ คำซ้อนเพื่อความหมายที่ใช้คำที่ ๑ กับคำที่ ๓ ซ้ำกัน และมีความหมายเด่นทั้งคำคู่หน้าและคำคู่หลัง

๑.๓.๔ คำซ้อนเพื่อความหมายที่ใช้คำที่ ๑ กับคำที่ ๓ ซ้ำกัน และมีความหมายในเชิงเปรียบเทียบ

๑.๓.๕ คำซ้อนเพื่อความหมายที่ใช้คำที่ ๒ กับคำที่ ๔ ซ้ำกัน และมีความหมายเด่นทั้งคำคู่หน้าและคำคู่หลัง

๑.๔ คำซ้อนเพื่อความหมายที่มีสัมผัสกลางคำ

๑.๔.๑ คำซ้อนเพื่อความหมายที่มีสัมผัสกลางคำ และมีความหมายเด่นอยู่ที่คำคู่หน้า

๑.๔.๒ คำซ้อนเพื่อความหมายที่มีสัมผัสกลางคำ และมีความหมายในเชิงเปรียบเทียบ

๑.๑ คำซ้อนเพื่อความหมายที่มีความหมายอยู่ที่คำใดคำหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น

คำซ้อนเพื่อความหมายในลักษณะนี้ มีความหมายอยู่ที่คำหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ส่วนคำหรือกลุ่มคำอื่นที่ซ้อนเข้ามา ความหมายไม่ปรากฏในคำซ้อนนั้น แต่ช่วยเน้นให้ความหมายของคำหรือกลุ่มคำที่เป็นความหมายหลักนั้นมีความชัดเจนขึ้น เช่น หน้าตา ปากคอ ผิดชอบ ดังมีตัวอย่างในตารางต่อไปนี้

ลำดับที่	คำซ้อนเพื่อความหมาย	ความหมาย
๑	บ้านช่อง*	น. บ้านที่อยู่อาศัย
๒	พนันขันต่อ	ก. เล่นพนัน
๓	ลามกจกเปรต	ว. หยาบไล่น้ำรังเกียจ
๔	เสื่อแสง	น. เสื่อกางเกง, เครื่องนุ่งห่ม
๕	หยุดยา	น. ยา

๑.๒ คำซ้อนเพื่อความหมายที่มีความหมายทุกคำ

คำซ้อนเพื่อความหมายในลักษณะนี้ คำที่นำมาซ้อนกันนั้นแต่ละคำมีความหมาย แต่เมื่อนำทุกคำมารวมกันทั้งหมดแล้วจะให้ความหมายที่กว้างออกไป ไม่ได้มีความหมายเฉพาะเจาะจงตามรูปคำเดิม เช่น ข้าวปลา ไม่ได้หมายถึงเฉพาะข้าวกับปลา แต่รวมถึงอาหารทั่วไป ฟีนอง ไม่ได้หมายถึงเฉพาะฟีนกับนอง แต่รวมถึงญาติทั้งหมด หมูเห็ดเปิดไก่ หมายถึงถึงสิ่งที่ใช้เป็นอาหารทั้งหมด ดังมีตัวอย่างในตารางต่อไปนี้

ลำดับที่	คำซ้อนเพื่อความหมาย	ความหมาย
๑	แขน / ขา	น. อวัยวะแขนและขา, โดยเปรียบเทียบหมายถึงบริวารหรือสมาชิกที่ทำการแทนผู้เป็นนายหรือองค์การนั้นๆ

*คำที่พิมพ์ตัวหนาเป็นคำที่มีความหมายในคำซ้อนคำนั้น

ลำดับที่	คำซ้อนเพื่อความหมาย	ความหมาย
๒	ผัก / ปลา	น. ผักและปลา โดยปริยายหมายถึงของสดที่นำมาทำเป็นกับข้าวประจำวัน, อาหารที่หาได้ง่ายๆ
๓	ผัก / หล้า	น. ผักๆ เล็กๆ น้อยๆ, พืชตามท้องถิ่นที่หาได้โดยง่าย
๔	อุดม / สมบูรณ์	ว. บริบูรณ์
๕	ขนม / นม / เนย	น. ขนมต่างๆ
๖	อมตะ / นิรันดร / กาล	ว. เป็นที่นิยมยั่งยืนชั่วนานาน
๗	อภิ / มหา / อมตะ	ว. ยิ่งใหญ่และยั่งยืนมาแต่อดีตจนมาเป็นที่รู้จักกันดีในปัจจุบัน
๘	พระ/ เณร / เถร / ตู้	น. พวกพระเณรทั้งหลาย
๙	เหล้า / ยา / ปลา / บั้ง	น. สุราและอาหาร
๑๐	อภิ / มหา / อมตะ / นิรันดร / กาล	ว. ยิ่งใหญ่มาแต่อดีต ยั่งยืนมาจนปัจจุบันและจะเป็นที่นิยมไป ชั่วนิรันดร

๑.๓ คำซ้อนเพื่อความหมายที่ใช้คำซ้ำกันอยู่คู่หนึ่ง

นพวรรณ พันธุเมธา (๒๕๑๕ : ๘๓ - ๘๔) อธิบายไว้ว่า คำซ้อนที่ใช้คำซ้ำกันอยู่คู่หนึ่ง ได้แก่ งอมมืองอเท้า หน้าอกหน้าใจ มือตายตีนตาย คำที่ซ้ำกันอาจมีได้ทั้ง คำกริยา คำนาม และคำขยาย การที่ต้องซ้ำคำเหล่านี้ก็เพื่อไม่ให้เสียงคอนถ่วงกัน เป็นต้นว่าจะใช้ งอมมือเท้า เสียงย่อมคอนถ่วงกันอยู่ไม่เหมือนกับ งอมมืองอเท้า คำอื่นๆ ก็ทำนองเดียวกัน ส่วนความหมายของคำซ้อนประเภทนี้ บางทีก็เด่นอยู่ที่คู่หลัง บางทีก็เด่นอยู่ที่คู่หน้า บางทีก็มีความหมายเด่นทั้งคู่หน้าและคู่หลัง คำซ้อนเพื่อความหมายในลักษณะนี้มีตัวอย่างในตารางต่อไปนี้

๑.๓.๑ คำซ้อนเพื่อความหมายที่ใช้คำที่ ๑ กับคำที่ ๓ ซ้ำกัน
และมีความหมายเด่นอยู่ที่คำคู่หน้า

๑๖๔ ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว

ลำดับที่	คำซ้อนเพื่อความหมาย	ความหมาย
๑	ขอโทษขอโพย	ก. กล่าวคำขอโทษซ้ำๆ พร้อมชี้แจงหลายประการ
๒	ตาเหลือกตาปลิ้น	ว. ที่ตกใจกลัว
๓	ทีหน้าทีหลัง	น. คราวหน้า, โอกาสหน้า, ทีหลัง ก็ใช้
๔	พยกหน้าพยกตา	ก. พยักหน้า
๕	หน้าอกหน้าใจ	น. ออก, เต้านม

๑.๓.๒ คำซ้อนเพื่อความหมายที่ใช้คำที่ ๑ กับคำที่ ๓ ซ้ำกัน
และมีความหมายเด่นอยู่ที่คำคู่หลัง

ลำดับที่	คำซ้อนเพื่อความหมาย	ความหมาย
๑	กฎบัตรกฎหมาย*	(น) กฎหมาย (ว) เกี่ยวกับกฎหมาย
๒	กัว๊กไม้กัว๊กมือ	ก. กัว๊กมือเรียกซ้ำแล้วซ้ำอีก
๓	การบ้านการเมือง	น. กิจการบ้านเมืองต่างๆ ไป
๔	ขอยีบขอยืม	ก. ยืม
๕	ข้อไม้ข้อมือ	น. ข้อมือ
๖	ขอบอกขอบใจ	ก. กิริยาแสดงความซาบซึ้งบุญคุณด้วยการ กล่าวคำขอบคุณหลายครั้งหลายหน
๗	ขึ้นโรงขึ้นศาล	ก. เป็นคดีความ
๘	เข้าเลือดเข้าเนื้อ	ว. เข้าเนื้อ, ขาดทุน, เสียประโยชน์
๙	เข้าอกเข้าใจ	ก. เข้าใจ
๑๐	ขุนน้ำขุนนาง	น. ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่
๑๑	ครองบ้านครองเมือง	ก. ปกครองบ้านเมือง
๑๒	เจ้าข้าวเจ้าของ	น. ผู้ถือกรรมสิทธิ์แห่งของนั้นๆ, การประพาดิ ตนอย่างผู้ถือกรรมสิทธิ์
๑๓	ตัดอกตัดใจ	ก. หักห้ามใจ

*คำที่ใช้ซ้ำกันคือคำที่ขีดเส้นใต้ ส่วนคำที่มีความหมายเด่นในคำคู่หน้าหรือคำคู่หลังคือคำที่พิมพ์ตัวหนา

ลำดับที่	คำซ้อนเพื่อความหมาย	ความหมาย
๑๔	เบาอกเบาใจ	ก. หมดเรื่องกังวล, โลงใจ
๑๕	ร้องไห้ร้องให้	ก. ร้องไห้รำไรอย่างน้อยอกน้อยใจ
๑๖	วันหน้าวันหลัง	ในโอกาสต่อๆ ไป, วันต่อๆ ไป
๑๗	ส่วนโค้งส่วนเว้า	น. ทรวดทรงของผู้หญิง, ส่วนเว้าส่วนโค้ง ก็ว่า

๑.๓.๓ คำซ้อนเพื่อความหมายที่ใช้คำที่ ๑ กับคำที่ ๓ ซ้ำกัน
และมีความหมายเด่นทั้งคำคู่หน้าและคำคู่หลัง

ลำดับที่	คำซ้อนเพื่อความหมาย	ความหมาย
๑	กะโหลกกะลา	น. คำเรียกภาษาชนเจ้าพวกถ้อยโถโธขาม หมายความว่า เป็นของทรุดโทรมไร้ค่า
๒	กันเขากันเรา	ว. พวกเขาพวกเรา
๓	ขายบ้านขายเมือง	ก. ขายชาติ
๔	ซึกเข้าซึกออก	ก. เปลี่ยนแปลงบ่อยๆ, ไม่แน่นอน
๕	ถอยหน้าถอยหลัง	ก. เคลื่อนไปข้างหน้าแล้วถอยกลับมาข้างหลัง สลับกันอยู่อย่างนั้น, โดยปริยายหมายถึง ลังเล ไม่แน่ใจ
๖	เบื้องหน้าเบื้องหลัง	ว. เบื้องหลัง, ภูมิหลังของเรื่องราวที่ไม่เปิดเผย
๗	รู้ดีรู้ชั่ว	ก. รู้ผลลัพท์
๘	ส่วนโค้งส่วนเว้า	น. ทรวดทรงของผู้หญิง, ส่วนเว้าส่วนโค้ง ก็ว่า
๙	หอบลูกหอบเต้า	ก. นำลูกไปหรือมาด้วย
๑๐	เหลือกินเหลือใช้	ว. มีสมบัติมาก, ล้นเหลือ, มากมาย

๑.๓.๔ คำซ้อนเพื่อความหมายที่ใช้คำที่ ๑ กับคำที่ ๓ ซ้ำกัน
และมีความหมายในเชิงเปรียบเทียบ

๑๖๖ ศุภรัตน์ แสงจักรแก้ว

ลำดับที่	คำซ้อนเพื่อความหมาย	ความหมาย
๑	ขอ <u>ผ้า</u> ขอ <u>ผก</u>	ก. เอาผ้าห่อเงินไว้กับชายผก, โดยปริยายหมายถึงถึง ก เอาแต่ได้
๒	<u>ข้าม</u> น้ำ <u>ข้าม</u> ทะเล	ก. ไปหรือมาจากเมืองไกลด้วยความยากลำบาก
๓	<u>เท</u> น้ำ <u>เท</u> ท่า	ว. หมดไปอย่างรวดเร็ว ในคำว่าชายดีเป็น <u>เท</u> น้ำ <u>เท</u> ท่า
๔	<u>ฟ้า</u> ดง <u>ฟ้า</u> ดงา	ก. แสดงอาการอาละวาด

๑.๓.๕ คำซ้อนเพื่อความหมายที่ใช้คำที่ ๒ กับคำที่ ๔ ซ้ำกัน และมีความหมายเด่นทั้งคำคู่หน้าและคำคู่หลัง

ลำดับที่	คำซ้อนเพื่อความหมาย	ความหมาย
๑	นั่ง <u>ยัน</u> นอน <u>ยัน</u>	ก. ยืนยันความเห็นเดิมโดยไม่เปลี่ยนแปลง
๒	รูป <u>ธรรม</u> นาม <u>ธรรม</u>	มีรูปร่างเป็นไปเช่นนั้นเอง ไม่อาจกำหนดได้ตามใจ (มักใช้เป็นคำพูดปลอบใจ)
๓	<u>วัน</u> ดี <u>คืน</u> ดี	น. โอกาสเหมาะ, คำกล่าวถึงวันที่เกิดเหตุซึ่งไม่คาดหมายไว้ก่อน
๔	ไอ้ <u>โลม</u> ปฏิ <u>โลม</u>	ก. พุดเอาอกเอาใจ, พุดจาซกจวงหว่านล้อม

๑.๔ คำซ้อนเพื่อความหมายที่มีสัมผัสกลางคำ

นวนวรรณ พันธุเมธา (๒๕๑๕ : ๘๔) อธิบายไว้ว่า เมื่อนำคำทั้งคู่มาซ้อนกันแล้ว มักมีสัมผัสกลางคำ ส่วนความหมายนั้นที่มีความหมายเด่นอยู่ที่คู่หน้าก็มีได้แก่ เหงื่อไหลไคล้อย หุนาตาเร่อ มีดหน้าต้ามัว และที่มีความหมายเป็นเชิงอุปมาเปรียบเทียบไปอีกอย่างหนึ่งก็มี เช่น หูป่าตาเถื่อน ออกใหม่ได้ชม หูดับดับใหม่ เงยหน้าอ้าปาก หยิกเล็บเจ็บเนื้อ คำซ้อนเพื่อความหมายในลักษณะนี้มีตัวอย่างในตารางต่อไปนี้

๑.๔.๑ คำซ้อนเพื่อความหมายที่มีสัมผัสกลางคำ และมีความหมายเด่นอยู่ที่คำคู่หน้า

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๒๙ (๒๕๕๐) ฉบับพิเศษ ๑๖๗

ลำดับที่	คำซ้อนเพื่อความหมาย	ความหมาย
๑	โกหกปกคลุม	ก. โกหก
๒	ขุนนางวางน้ำ	น. ขุนนาง
๓	ฉิบหายวายป่วง	ก. ย่อยยับไปทั้งสิ้น
๔	ชื่อเสียงเรียงนาม	น. ชื่อ
๕	บ้ำบอคอแตก	ว. บ้ำๆ, ไม่เป็นแก่นสาร, ไร้สาระ
๖	พระสงฆ์องค์เจ้า	น. พระภิกษุทั้งหลาย
๗	มากมายก่ายกอง	ว. มาก, ล้น
๘	ร้องรำทำเพลง	ก. เล่นสำราญด้วยการขับร้องฟ้อนรำ
๙	อิจฉาตาร้อน	ก. อิจฉา, ว. มีความอิจฉา

๑.๔.๒ คำซ้อนเพื่อความหมายที่มีสัมผัสกลางคำ และมีความหมายในเชิงเปรียบเทียบ

ลำดับที่	คำซ้อนเพื่อความหมาย	ความหมาย
๑	ข้าวตอกดอกไม้	น. เรียกเครื่องสังเวยรวมๆ กันว่าข้าวตอกดอกไม้
๒	ฟูกเบาะเมาะ หมอน	น. เครื่องนอนทั้งหลาย
๓	มาไทยไปฝรั่ง	ก. มาทำงานสายแต่กลับตรงเวลา
๔	ร้อยวันพันปี	ว. นานมาก
๕	ร้อยเอ็ดเจ็ดย่นน้ำ	น. ทั่วทุกหนแห่ง
๖	ร้อยเอ็ดเจ็ดหัวเมือง	ว. ทั่วทุกหนแห่ง, ร้อยเอ็ดเจ็ดย่นน้ำก็ว่า
๗	เลี้ยงดูปู่เสื่อ	ก. ปรนปรือด้วยอาหารและสุราเป็นอย่างดี
๘	ศึกเหนือเสื่อใต้	น. ศึกสงคราม
๙	สาวแก่แม่หม้าย	น. หญิงทั้งหมดทั้งกลุ่ม, หญิงจำนวนมาก (มักใช้มีนัยยะไปในทางว่าเป็นหญิงที่มีอายุเกินวัยสาว)
๑๐	สูงต่ำดำขาว	ว. คำใช้เรียกรวมๆ หมายถึง รูปพรรณสัณฐานของคน
๑๑	หลายปีดีดัก	ว. เป็นเวลานานมาก

๒. คำซ้อนเพื่อเสียง

คำซ้อนเพื่อเสียงส่วนมากเกิดจากการนำคำพยางค์เดียวหรือหลายพยางค์ ซึ่งมีเสียงพยัญชนะต้นเหมือนกัน ส่วนเสียงสระหรือเสียงพยัญชนะสะกดอาจเหมือนกันหรือต่างกันได้ ความหมายของคำซ้อนประเภทนี้อาจจะอยู่ที่พยางค์ใดพยางค์หนึ่ง หรืออยู่ที่ทุกพยางค์รวมกัน แต่เมื่อประกอบกันแล้วต้องมีความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง

จากการศึกษาพบว่า คำซ้อนเพื่อเสียงในพจนานุกรมฉบับมติชนนั้น หากพิจารณาจากจำนวนพยางค์ของคำซ้อนเพื่อเสียงนั้นพบว่ามี ๕ ประการดังนี้

๒.๑ คำซ้อนเพื่อเสียงที่มี ๒ พยางค์

๒.๒ คำซ้อนเพื่อเสียงที่มี ๓ พยางค์

๒.๓ คำซ้อนเพื่อเสียงที่มี ๔ พยางค์

๒.๔ คำซ้อนเพื่อเสียงที่มี ๕ พยางค์

๒.๕ คำซ้อนเพื่อเสียงที่มี ๖ พยางค์

๒.๑ คำซ้อนเพื่อเสียงที่มี ๒ พยางค์

ลำดับที่	คำซ้อนเพื่อเสียง	ความหมาย
๑	แขนแขน	น. แขน
๒	โตโต	ว. ไปเรื่อยเปื่อย
๓	ป้อบแป็บ	ว. ประเดี๋ยวประด๋าว
๔	ป้อมแป้ม	ว. เสียงดังอย่างเอามือกระที่บน้ำไปมา, โดยปริยายหมายถึง อากาศร่ายน้ำ
๕	เป็บป๊าบ	ก. ทำเสียงหรือกิริยาโง่งงไม่เรียบร้อย
๖	โปนเปน	ว. ตะปุมตะป่ำ เช่น ที่ลาดต้นเหมือนดัดนำ อัจฉรวรย์ บางต้นนั้นรากลโคนดูโปนเปน
๗	ฟุดฟิด	ก. อาการคั่นจุมกโกล้งจาม, เป็นการล้อเลียน การพูดภาษาอังกฤษ
๘	ไล้ไล้	ว. โลเล, ไม่เป็นล่ำ
๙	ลั้งลั้ง	ก. เสียงอะอะเอ็ดเอ็ด

๒.๒ คำซ้อนเพื่อเสียงที่มี ๓ พยางค์

ลำดับที่	คำซ้อนเพื่อเสียง	ความหมาย
๑	แบนแต่ดแต่	ว. แบนเป็นอย่างยิ่ง
๒	มิดดีดดีด	ว. มิดสนิท

๒.๓ คำซ้อนเพื่อเสียงที่มี ๔ พยางค์

ลำดับที่	คำซ้อนเพื่อเสียง	ความหมาย
๑	กระฉอกกระแจก	ก. กระฉอก, กระเพื่อมออกมา
๒	กะเบี๊บกะป๊าบ	ว. พูดเสียงดังและแสดงท่าทางใจอ้างไม่ระมัดระวัง
๓	กะยี้กะยัก	ว. ยี้กยัก, เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา
๔	กะรุงกะรัง	ว. รุงรัง
๕	โกหกโกห่า	ก. หลอกหลวง, เจ้าเล่ห์
๖	โกหกโกไหว้ว	ก. โกหก
๗	โกโรโกเต	ว. ไม่มั่นคง, คลอนแคลน
๘	โกโรโกโรก	ว. ไม่มั่นคง, ผอมแห้ง, ช้ำโรค
๙	โกโรโกโส	ว. โกรงเกรง, ไม่มั่นคง
๑๐	ชะดีชะร้าย	ว. ชะรอยว่า, อาจเป็นว่า, บางที่อาจเป็นเช่นนั้น
๑๑	นิยมนิยาย	น. เป็นเรื่องเป็นราว, มักใช้ในความปฏิเสธว่า อย่าไปเอานิยมนิยายอะไรเลย หมายความว่า หาเรื่องราวจริงแท้แน่นอนอะไรไม่ได้
๑๒	พะเนินเทินทีก	ว. มากมายกายกอง
๑๓	ถูระปะบั้ง	น. กิจการด่วนอันต้องกระทำ
๑๔	ประเดี๋ยวประดำว	ว. ชั่วเวลาสั้นๆ
๑๕	ประโลประเล	ก. พุดหรือทำพอให้เสร็จๆ ไปโดยไม่ต้องการรายละเอียด, ปุโลปุโลก็ว่า

๑๗๐ ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว

ลำดับที่	คำซ้อนเพื่อเสียง	ความหมาย
๑๖	เรียมเรไร	ว. เรียมอ่อนงดงาม
๑๗	สะเปะสะปะ	ว. เปะปะไม่มีระเบียบ, ไม่เป็นที่เป็นที่ทาง
๑๘	สังเกตสังกา	ก. ใส่ใจดูแล, ฝ้าดู

๒.๔ คำซ้อนเพื่อเสียงที่มี ๕ พยางค์

ลำดับที่	คำซ้อนเพื่อเสียง	ความหมาย
๑	กระดกกระदनได้	ก. ตั้งอยู่แบบไม่เรียบร้อย, ท่าทางเก๋ๆ กังๆ ไม่เรียบร้อย
๒	สุโขสโมสร	ว. สุขสำราญบานใจ

๒.๕ คำซ้อนเพื่อเสียงที่มี ๖ พยางค์

ลำดับที่	คำซ้อนเพื่อเสียง	ความหมาย
๑	ญาติกาญาติโก	น. วงศาคนญาติ
๒	ญาติติโกโหดิกา	น. เหล่าเครือญาติ
๓	ทรมาทรรกรรม	ก. ทำให้ลำบากต้องทุกข์ยากเหมือนไม่รู้จบสิ้น, อยู่ในภาวะลำบากอย่างยืดเยื้อ
๔	ทรมานทรรกรรม	ก. ทำให้ลำบากต้องทุกข์ยากเหมือนไม่รู้จบสิ้น, อยู่ในภาวะลำบากอย่างยืดเยื้อ

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า คำซ้อนในภาษาปากที่เป็นคำซ้อนเพื่อความหมายส่วนใหญ่เป็นการซ้อนคำที่สัมผัสคล้องจองกัน เช่น ชื่อเสียงเรียงนาม มาไทยไปฝรั่ง และผูกเบาะเหมาะหมอน หรือมีการซ้ำคำ เพื่อช่วยให้มีจังหวะหรือท่วงทำนองในการออกเสียงได้สะดวก เช่น ขึ้นโรงขึ้นศาล ตาเหล็กตาปลิ้น วันดีคืนดี และรูปธรรมนามธรรม เป็นต้น ส่วนในคำซ้อนเพื่อเสียงนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการเล่นสัมผัสอักษร เช่น เรียมเรไร และสุโขสโมสร เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวนี้อาจจะสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นคนเจ้าบทร

เจ้ากลอนของคนไทยที่มักจะไม่นิยมพูดสั้นๆ ห้วนๆ แต่มักจะมีการเสริมสร้อยคำเพื่อให้ถ้อยคำดูสละสลวยน่าฟังยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับที่ ราตรี ถิ่นวารชร (๒๕๓๔ : ๓๕๙ - ๓๖๐) ได้ศึกษาเรื่อง “การซ้อนคำในภาษาไทย” สรุปได้ว่า คำซ้อนและการซ้อนคำเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ข้อความเกิดความไพเราะ โดยมีลักษณะที่สำคัญอยู่ ๔ ประการ คือ การสัมผัสคล้องจองกัน คือ การมีเสียงสระหรือเสียงตัวสะกดเป็นอย่างเดียวกัน การมีการซ้ำคำเป็นจังหวะ คือ มีคำที่ซ้ำกันอยู่ในข้อความซึ่งเมื่ออ่านข้อความนั้นถึงตอนที่มีการซ้ำคำทำให้เกิดจังหวะจะโคนขึ้น การมีคำพยางค์คู่ คือ ข้อความนั้นมีการใช้ถ้อยคำที่มีจำนวนคู่ อาจเป็น ๒ คำ ๔ คำ หรือ ๖ คำก็ได้ และการซ้ำเสียงพยัญชนะ คือ คำที่มีเสียงพยัญชนะต้นเสียงเดียวกันหลายคำ เช่น แลหลานเหลน ทรพย์สังสิน

กาญจนา นาคสกุล (๒๕๑๖ : ๘๘ - ๑๐๘) ได้ศึกษาเรื่อง “แบบการเสริมสร้อยในภาษาไทยและเขมร” ซึ่งความตอนหนึ่งกล่าวถึงคำเสริมซ้อนไว้ว่า ความหมายประจำคำหรือคำแปลของส่วนทั้งสองนั้นแปลได้ตรงกัน แม้ว่าคำทั้งสองนั้นจะมีที่ใช้ในภาษาไม่เหมือนกันก็ตาม เช่น คำว่า เร็วไว แบบอย่าง รูปทรง ฯลฯ ส่วนหนึ่งอาจจะใช้เป็นคำแปลของอีกส่วนหนึ่งได้ ...นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงคำเสริมปฏิภาคว่า คำเสริมปฏิภาคประกอบขึ้นด้วยคำที่มีความหมายตรงกันข้าม คำประสมพวกนี้มักจะมีความหมายรวมความหมายของคำที่ประสมกันได้ด้วยกันแล้วหมายถึงลักษณะทั่วๆ ไปของความหมายทั้งสองนั้นหรือความหมายกลางๆ ซึ่งคำทั้งสองนั้นบ่งบอก เช่น โกลั้โกลั้ก็หมายถึงทั้งโกลั้ทั้งโกลั้คือทั่วไป ...คำที่นับว่าเป็นคำเสริมปฏิภาคได้ก็เฉพาะในกรณีที่ใช้ต้องการแต่เพียงความหมายเดียว หรือความหมายที่ต้องการในที่นั้นควรจะเป็นแต่เพียงคำเดียว อีกคำหนึ่งที่เติมมาเป็นเพราะความเคยชินที่พบอยู่ด้วยกันเสมอหรือต้องการพูดให้ยาวๆ ออกไป เช่น น้อยใหญ่ ผิดชอบ ชั่วดี หัวหาง เป็นต้น

นอกจากนี้ การศึกษาการซ้อนคำในภาษาปากอาจจะช่วยยืนยันถึงสาเหตุที่ภาษาไทยนิยมใช้คำซ้อนได้สอดคล้องกับที่ ชอนกลัน พิเศษสกุลกิจ (๒๕๓๓ : ๓๙ - ๔๐) ซึ่งได้สรุปถึงสาเหตุของการซ้อนคำในภาษาไทยไว้ส่วนหนึ่งความว่า

๑. ภาษาไทยมีคำพ้องเสียงอยู่เป็นอันมาก ถ้าอยู่ตามลำพังอาจเข้าใจไม่ชัดเจนหรือเข้าใจผิดได้ ถ้าเอาคำที่ความหมายอย่างเดียวกันหรือใกล้เคียงกันหรือที่อยู่ในประเภทเดียวกันซ้อนกำกับไว้ก็จะทำให้ความหมายชัดเจนไม่เข้าใจผิดพลาดไป

๒. ภาษาไทยเป็นคำพยางค์เดียว เมื่อพูดจบคำแล้วถ้าฟังไม่ทันก็ไม่รู้เรื่อง แต่ถ้ามีคำซ้อนอยู่ด้วย ฟังคำหน้าไม่ทันก็อาจจับความจากคำหลังได้

๓. ภาษาไทยเป็นภาษาคำโดด การซ้อนคำเป็นวิธีการสร้างคำอย่างหนึ่ง เป็นการขยายวงศัพท์ให้กว้างขวางออกไป การซ้อนคำทำให้คำมีความหมายหลายหลาก มากพอแก่ความต้องการใช้ในภาษา

ทั้งนี้ การสร้างคำในลักษณะของการซ้อนคำนั้นได้มีผู้สนใจศึกษาไว้หลายเรื่อง เช่น “การสร้างคำในภาษาไทยสมัยสุโขทัย” ของจุไรรัตน์ ลักษณะศิริ “การสร้างคำในภาษาไทยสมัยอยุธยา” ของเบญจมาศ บางอัน “การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา” ของปรีชา ช้างขวัญยืน และ “การสร้างคำในภาษาไทยรัตนโกสินทร์” ของลินดา วิชาดากุล เป็นต้น การศึกษาดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่ยืนยันได้ว่า การซ้อนคำและคำซ้อนนั้นมีอยู่ในภาษาไทยมาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน นับเป็นเอกลักษณ์ประการหนึ่งของภาษาไทยที่บ่งบอกถึงอัจฉริยภาพของคนไทยในการรู้จักสร้างสรรค์คำ รู้จักเลือกใช้ถ้อยคำต่างๆ ได้เหมาะสม สอดคล้องตรงความต้องการ และตรงความรู้สึกเพื่อช่วยให้การติดต่อสื่อสารมีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นภาษาทางการหรือภาษาปาก

บรรณานุกรม

- กาญจนา นาคสกุล. “แบบเสริมสร้อยในภาษาไทยและเขมร.” ใน *กรองภาษาและวรรณกรรม*, หน้า ๘๘ - ๑๐๘. ชลธิชา กัดดออยู่ และสุวรรณนา เกரியไกรเพชร, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๑๖.
- ชอนกลิน พิเศษสกุลกิจ. “ภาษาถิ่นในคำข้อน.” *ภาษาและหนังสือ*. ๒๒, ๑ - ๒ (เมษายน ๒๕๓๒ - มีนาคม ๒๕๓๓) : ๓๙ - ๔๗.
- ดุฎฎิพร ชำนิโรคคานต์. “การข้อนคำในกฎหมายตราสามดวง.” *ภาษาและวรรณคดีไทย*. ๒, ๑ (เมษายน ๒๕๒๘) : ๒๕ - ๔๑.
- นพดล จันทร์เพ็ญ. *การใช้ภาษาไทย*. กรุงเทพฯ : บริษัท ต้นอ้อ ๑๙๙๙ จำกัด, ๒๕๔๒.
- นพวรรณ พันธุ์เมธา. *การใช้ภาษาไทย*. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๑๕.
- บรรจบ พันธุ์เมธา. *ลักษณะภาษาไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๕.
- พจนานุกรมฉบับมติชน. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๔๗.
- รัชฎาพรรณ เศรษฐวิวัฒน์. “คำข้อนในภาษาไทย.” *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, ๒๕๑๖.
- ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒*. กรุงเทพฯ : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖.
- ราตรี รัตนวราร. “การศึกษาการข้อนคำในภาษาไทย.” *วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์ดุฎฎิบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, ๒๕๓๔.
- วิรัช ศิริวัฒนะนาวิน. “การประชาสัมพันธ์คำในภาษาไทย.” ใน *รวมบทความทางวิชาการ : ภาษาและวรรณคดีไทย*. เอกสารประกอบการสัมมนา ๒๐ ปี บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๖.
- วรรณนา บัวเกิด และศรีสุดา จริยากุล. “ภาษาเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน.” ใน *ภาษาเพื่อการสื่อสาร* หน่วยที่ ๑ - ๗. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๖.
- สมถวิล วิเศษสมบัติ. *สอบภาษาไทย...ง่ายนิดเดียว*. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๔๓.
- อนุমানราชธน, พระยา. *นิรุกติศาสตร์*. พระนคร : คลังวิทยา, ๒๕๑๕.